

Funkcje rezerw w przedsiębiorstwie

Agnieszka Natasza Duraj, dr

Katedra Analizy i Strategii Przedsiębiorstwa Uniwersytetu Łódzkiego

Zasadniczym celem opracowania jest wyeksponowanie roli i znaczenia trzech istotnych funkcji rezerw, mających zasadniczy wpływ na działanie i rozwój przedsiębiorstwa. Za najważniejsze wymiary analityczne funkcji rezerw w działalności przedsiębiorstwa można uznać — jak się wydaje — takie gospodarowanie rezerwami, które sprzyja: *primo* — ograniczaniu ryzyka gospodarczego przedsiębiorstwa, *secundo* — kształtowaniu wyniku finansowego jednostki gospodarczej, *tertio* — kreowaniu warunków rozwoju przedsiębiorstwa.

Wydaje się, iż skuteczna i racjonalna realizacja wymienionych funkcji rezerw sprzyja wzrostowi wartości przedsiębiorstwa i tworzy obraz przedsiębiorstwa troskliwie wypełniającego swoje powinności wobec interesariuszy. Z jednej bowiem strony, wraz ze wzrostem rezerw wzrastać może wiarygodność przedsiębiorstwa i jego potencjał adaptacyjny niezbędny do podejmowania i realizowania decyzji strategicznych, z drugiej zaś — zmniejszać się może zagrożenie płynące z otoczenia i wynikające ze słabych stron działania przedsiębiorstwa.

1. Rezerwy jako narzędzie ograniczania ryzyka gospodarczego przedsiębiorstwa

Przypisywanie rezerwom powinności pełnienia funkcji ograniczania ryzyka gospodarczego wynika ze zwrócenia uwagi na relację ryzyko — rezerwy. Abstrahując od analizy pojęcia ryzyka i rezerw, wskazać można, iż oba te terminy są kategoriami złożonymi i zarazem wielo- i interdyscyplinarnymi. Między nimi występują określone związki, które można ująć w postaci stwierdzenia, że skoro ryzyko towarzyszy każdemu działaniu człowieka i jest nieodłącznym elementem każdej działalności gospodarczej, w której ma miejsce niepewność oraz występują odchylenia osiągniętych wielkości rzeczywistych efektów od wyników oczekiwanych, przeto przy istniejącym stanie wiedzy i oddziaływaniu na wydarzenia przez przedsiębiorstwo ryzyka i niepewności nie można wyeliminować¹. Można co najwyżej dążyć do redukcji lub za-

¹ Zob. np. [Varian 1997, s. 239]. Na problem ten zwraca uwagę też W. Skoczylas, która stwierdza, że: *Efektywne zarządzanie ryzykiem wymaga, by nie było ono realizowane incydentalnie, lecz tworzyło część zintegrowanego systemu zarządzania* [Skoczylas, 2002, t. I., s. 207 i n.].

pobiegania negatywnym skutkom ryzyka. Metody tego zapobiegania są różne. Jedną z nich może być tworzenie w jednostkach gospodarczych rezerw na wypadek wystąpienia nieprzewidzianych zdarzeń, które mogłyby uniemożliwić realizację dalekosiężnych zamierzeń, podjętych przez przedsiębiorstwo. Nie należy jednak tworzenia rezerw wiązać tylko z tym wymiarem zarządzania ryzykiem, który odnosi się tylko do minimalizacji ryzyka. Człowiek i organizacje podejmują także większe wyzwania i tym samym większe ryzyko w nadziei otrzymania ponadprzeciętnych korzyści; a sformułowanie *rzeczywistość przerasta nadzieję* może stanowić dobrą podstawę do refleksji o motywach i efektach podejmowania i ograniczania ryzyka.

W literaturze przedmiotu eksponowany jest pogląd, iż rezerwy pełnią funkcję zabezpieczenia przed ryzykiem, które wiąże się z prowadzeniem działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwo w różnicującym i wciąż zmieniającym się otoczeniu [Gmytrasiewicz, 1999, s. 9–10]. Pogląd ten wyrażają również B. Haus, A. Jaklik, R. Kamiński oraz M. Wypych.

B. Haus [2000, s. 100] jest zdania, iż tworzenie rezerw jest jednym ze środków zmniejszających ujemne skutki ryzyka występującego w przedsiębiorstwie. Jednocześnie podkreśla on, iż tworzenie rezerw wiąże się z określonym kosztem, dlatego w praktyce stosowane są często różne rozwiązania organizacyjne, mające na celu minimalizację tworzonych rezerw. Autor zwraca uwagę na to, iż niektóre przedsiębiorstwa w celu uniknięcia wzrostu kosztów podejmują ryzyko określonej działalności bez zabezpieczenia się przed jego ujemnymi skutkami. Jednakże nie jest to — jego zdaniem — działanie racjonalne [Haus, 2000, s. 100].

R. Kamiński [2002, s. 17] wyraża opinię, iż rezerwy mają na celu zabezpieczenie jednostki przed znanym i przewidywalnym ryzykiem gospodarczym oraz niepewnością, jakie dotyczą przyszłych warunków funkcjonowania jednostki gospodarczej.

Zdaniem A. Jaklika [1992, s. 31], rezerwy stanowią wyraz samoubezpieczenia się przedsiębiorstwa przed ujemnymi skutkami ryzyka gospodarczego. Podobnego zdania jest również M. Wypych [1996, s. 125], który stwierdza, iż tworzenie rezerw jest związane z koniecznością zabezpieczenia prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstwa przed ryzykiem. Podobną opinię prezentują M. Gmytrasiewicz, A. Karmańska oraz I. Olchowicz [1996, s. 415], których zdaniem rezerwy stanowią antidotum na przewidywane przez jednostkę gospodarczą ryzyko przyszłej działalności.

Można skonstatować, iż rezerwy stanowią wyraz ostrożności i zapobiegliwości, jaką kieruje się zarząd przedsiębiorstwa w celu zapewnienia kontynuacji działania. Zapobiegliwość ta jest spowodowana zróżnicowaniem warunków, w jakich działa przedsiębiorstwo, oraz ciągłymi zmianami zachodzącymi w jego otoczeniu. A zatem należy stwierdzić, iż celem tworzenia rezerw jako narzędzia ograniczania ryzyka gospodarczego przedsiębiorstwa jest zapewnienie przedsiębiorstwu ciągłości prowadzenia działalności gospodarczej, nie zamierzając jej ani zaniechać, ani znacznie ograniczyć. Można

więc powiedzieć, że tworzenie rezerw ma na celu zabezpieczenie się przed sytuacją likwidacji czy też upadłości przedsiębiorstwa, zaprzestania lub znacznego nieuzasadnionego ograniczenia jego działalności gospodarczej czy wyprzedaży części jednostki w postaci poszczególnych filii, sklepów, wydziałów czy zakładów.

Rezerwy mogą być tworzone i wykorzystywane do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstwa oraz do wykorzystania okazji wejścia na nowe rynki zbytu czy też wyjścia z nieatrakcyjnego ekonomicznie rynku. Dla realizacji tych celów, przedsiębiorstwa koncentrują swoje siły i działają w sposób prowadzący do poprawy efektywności ich gospodarowania.

W. Gabrusewicz [1992, s. 161] podkreśla, iż rozwój przedsiębiorstwa wymaga nieustannych zmian organizacyjnych, które są odpowiedzią na zmiany występujące w otoczeniu, jak i reakcją na nowe cele i zadania przyjmowane do realizacji w przedsiębiorstwie. Konieczność dokonywania zmian wymaga tworzenia i racjonalnego wykorzystania rezerw, niezbędnych do zapewnienia warunków wydłużenia okresu pozytywnych zmian oraz skracania czasu zmian negatywnych lub ich całkowitego wyeliminowania.

Powyższe rozważania można podsumować stwierdzeniem P. F. Druckera, iż istnieje potrzeba ciągłego analizowania sytuacji i zmieniania kierunków i sposobów działania przedsiębiorstwa. Wciąż jednak istnieje jeszcze ogromna pokusa, aby — używając przenośni sformułowanej przez niego dla podkreślenia związku między ryzykiem i rezerwami —

[...] łątać wczorajszą odzież, zamiast pracować nad zaprojektowaniem modelu dnia jutrzejszego [Drucker, 1976, s. 40].

Owo projektowanie dnia jutrzejszego, użyte w sensie metafory, odzwierciedla potrzebę ustalenia zarówno celów, jak i zasobów oraz sposobów skutecznego i racjonalnego ich realizowania. Wśród tych zmiennych realizacji celów rezerwy uznać można za istotny zasób i zarazem czynnik sukcesu przedsiębiorstwa.

2. Rezerwy jako narzędzie kształtowania wyniku finansowego jednostki gospodarczej

Wielu autorów podkreśla także, iż rezerwy mają istotny wpływ na kształtowanie wyniku finansowego jednostki. Taki punkt widzenia prezentują L. Bednarski oraz J. Gierusz [2001], A. Szmerekieta [1999], J. Chluska [2001] oraz M. Gmytrasiewicz [2001].

Za definicję, która najpełniej przedstawia rezerwy jako narzędzie kształtowania wyniku finansowego, można uznać stwierdzenie, iż rezerwy są zabezpieczeniem jednostki gospodarczej przed spodziewanymi przyszłymi obciążeniami, a ich tworzenie jest uzasadnione potrzebą ustalenia najbardziej wiarygodnego wyniku finansowego za dany okres sprawozdawczy [Bednarski,

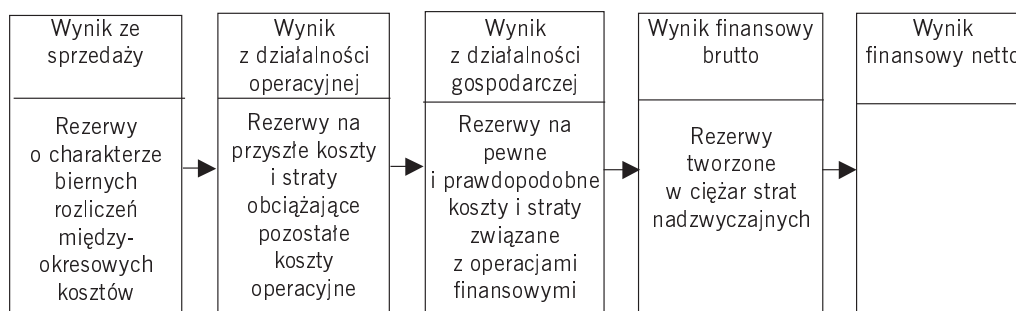
Gierusz, 2001, s. 95]. Warto przytoczyć również definicję A. Szmerekiety [1999, s. 200], której zdaniem rezerwy stanowią aktywne narzędzie kształtujące roczne zamknięcie ksiąg i służące zabezpieczeniu środków na rozwój przedsiębiorstwa. Wpływ wielkości rezerw na rozwój przedsiębiorstwa uwidacznia się przede wszystkim w kształtowaniu wiarygodności kredytowej jednostki gospodarczej. Wiarygodność kredytowa wyraża się w trzech podstawowych aspektach działalności przedsiębiorstwa, jakimi są zdolność jednostki do pozyskiwania kapitałów zewnętrznych, rentowność oraz płynność finansowa. Wiarygodność kredytowa przedsiębiorstwa przesądza o możliwości dostępu jednostki do kredytów, które stanowią podstawę finansowania jej działalności. Należy podkreślić, iż tworzenie rezerw wpływa istotnie na poziom zysków podmiotu gospodarczego. Ku takiemu stwierdzeniu skłania się również J. Chluska [2001, s. 91] podkreślając, iż rezerwy stanowią niezwykle istotny element kosztów, kształtujących wynik finansowy netto jednostki gospodarczej. Ciekawym stwierdzeniem określającym rezerwy jako narzędzie kształtowania wyniku finansowego jednostki gospodarczej jest także definicja podana przez M. Gmytrasiewicza [2001, s. 9], który uważa, iż rezerwy stanowią nie tylko zabezpieczenie przed spodziewanymi obciążeniami przedsiębiorstwa, lecz są również istotnym narzędziem urealnianym wyniki finansowe jednostek gospodarczych. Można zatem stwierdzić, iż tworzenie rezerw wpływa na zmniejszenie wyniku finansowego, prezentowanego w sprawozdaniu finansowym jednostki, natomiast rozwiązanie lub nieutworzenie rezerwy powoduje zwiększenie tegoż wyniku.

Obliczany w jednostkach gospodarczych wynik finansowy obejmuje okres jednego roku, co uważane jest — w ujęciu zgodnym z ustawą o rachunkowości — za okres krótki. Jeżeli przedsiębiorstwo realizuje w swojej polityce bilansowej strategię ukierunkowaną na osiąganie krótkookresowych celów, wówczas dążenie do wykazania jak najwyższego poziomu wyniku finansowego może prowadzić — jak dowodzi J. Chluska [2001, s. 92–93] — do zaniechania tworzenia rezerw. W przeważającej części utworzenie rezerwy powoduje wzrost kosztów, które w zależności od rodzaju tworzonej rezerwy należą do pozostałych kosztów operacyjnych albo kosztów finansowych. Jeśli przedsiębiorstwo takowej rezerwy nie tworzy, wówczas koszty działalności operacyjnej i/lub finansowej są mniejsze. Jednakże takie działania są działaniami na krótką metę, gdyż powodują nie tylko przekłamanie obrazu kondycji finansowej jednostki, lecz przede wszystkim tworzą zagrożenie jej funkcjonowania na rynku. Praktyki takie mogą wyrządzić szkodę między innymi kontrahentom podmiotu, w którym były stosowane. Zaciemnienie rzeczywistej sytuacji finansowej podmiotu może prowadzić do zawarcia nietrafionego kontraktu, przynoszącego znaczne szkody. Osobami poszkodowanymi mogą być również akcjonariusze czy udziałowcy. W wyniku ujawnienia takich praktyk wartość akcji (udziałów) przedsiębiorstwa zazwyczaj znacznie spada, co oznacza szkody majątkowe wyrażające się w spadku wartości portfela inwestycyjnego właścicieli.

Manipulacje księgowe dokonywane w celu wykazania większego zysku aniżeli zysk w rzeczywistości wygospodarowany przez przedsiębiorstwo są często uzasadniane przez menedżerów korzyściami dla firmy i dla jej akcjonariuszy. Wskazuje się przy tym na korzyści, których źródłem może być m.in. stabilność wypłat dywidendy czy stabilność wypłat premii dla zarządu przedsiębiorstwa. Wiara, że stabilny poziom wypłat dywidend w długim okresie ma pozytywny wpływ na wartość akcji firmy, często sprawia, że menedżerowie zyskują akceptację akcjonariuszy dla tego typu poczynań. Można zatem stwierdzić, iż sprawozdania finansowe, jak również inna dokumentacja przedsiębiorstw, tworzą możliwość umiejętnego połączenia interesów jednostek z wymogami prawnymi i oczekiwaniami akcjonariuszy, urzędów skarbowych, dostawców czy banków kredytujących przedsiębiorstwo. Trzeba najprawdopodobniej pogodzić się z tym, iż nie ma w pełni skutecznych rozwiązań przeciwdziałających manipulacjom księgowym. W tej sytuacji podstawową funkcją standardów i innych regulacji rachunkowości powinna być gwarancja, że system ten nie wymknie się spod kontroli i że będzie umożliwiał w miarę wczesne identyfikowanie przypadków świadomego manipulowania wynikiem finansowym. Owa identyfikacja przesłanek i przypadków manipulowania wynikiem finansowym może się opierać na analizie dysproporcji między rosnącymi dochodami menedżerów a słabnącą kondycją kierowanych przez nich przedsiębiorstw. Sygnałem może być też celowo zaniżana kwota rezerw lub sytuacja, w której wręcz nie są tworzone pewne rodzaje rezerw kosztem wykazywania wyższego zysku netto, który stanowi podstawę wypłat wyższych premii dla kierownictwa naczelnego przedsiębiorstw.

Zwracając uwagę na miejsce rezerw w wyniku finansowym przedsiębiorstwa, wskazać należy, iż mają one miejsce w wyniku:

- a) ze sprzedaży,
- b) z działalności operacyjnej,
- c) z działalności gospodarczej,
- d) finansowym brutto, a w konsekwencji także
- e) finansowym netto (zob. rys. 1.).

Rys. 1.

Miejsce rezerw w systemie wyznaczania wyniku finansowego jednostek gospodarczych

Źródło: opracowanie własne.

W wyniku ze sprzedaży znajdują odzwierciedlenie rezerwy o charakterze biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów. Są to rezerwy tworzone w wyjątkowych okolicznościach, odnoszących się do rzeczywiście poniesionych kosztów.

Wynik z działalności operacyjnej uwzględnia takie składniki, jak wynik ze sprzedaży, pozostałe przychody operacyjne oraz pozostałe koszty operacyjne. Ta część wyniku finansowego zawiera najwięcej pozycji rezerw. Na tym etapie ujmuje się rezerwy na przyszłe koszty i straty, które obciążają pozostałe koszty operacyjne.

Wynik z działalności gospodarczej obejmuje wynik z działalności operacyjnej oraz wynik z operacji finansowych, tj. różnicę między przychodami finansowymi a kosztami finansowymi. W wyniku z działalności gospodarczej znajduje odzwierciedlenie kwota rezerw utworzona na pewne i prawdopodobne koszty oraz straty związane z operacjami finansowymi.

Wynik finansowy brutto zawiera — oprócz trzech wyżej wymienionych elementów wynikowych — wynik zdarzeń nadzwyczajnych, stanowiący różnicę między zyskami nadzwyczajnymi a kosztami nadzwyczajnymi. Rezerwy tworzone w ciężar strat nadzwyczajnych stanowią zagadnienie dyskusyjne, gdyż nowelizacja ustawy o rachunkowości wyeliminowała konieczność tworzenia rezerw na należności objęte postępowaniem układowym lub naprawczym, które były tworzone jeszcze do niedawna w ciężar strat nadzwyczajnych.

Wynik finansowy netto różni się od wyniku finansowego brutto kwotą obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego. Za obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego uznawane są:

- podatek dochodowy od osób prawnych według deklaracji CIT-2 (powiększony o rezerwę na odroczony podatek dochodowy),
- zryczałtowany podatek dochodowy, pobrany i odprowadzony w imieniu podatników otrzymujących dywidendy przez spółkę wypłacającą dywidendy,
- pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku, takie jak wpłaty z zysku dokonywane przez jednoosobowe spółki Skarbu Państwa i przedsiębiorstwa państwowe. Wpłaty te wynoszą 15% zysku pomniejszonego o podatek dochodowy i są dokonywane zaliczkowo za okresy miesięczne lub kwartalne zgodnie z wyborem jednostki. Ostateczne rozliczenie wpłat z zysku następuje w terminie 14 dni po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego. Obowiązek dokonywania wpłat z zysku wynika z ustawy o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych² oraz ustawy o wpłatach z zysku przez jednoosobowe spółki Skarbu Państwa³. W pozostałych jednostkach pozycja ta nie występuje.

² Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych, DzU z 1995 r. nr 154, poz. 791.

³ Ustawa z dnia 1 grudnia 1995 r. o wpłatach z zysku przez jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, DzU z 1995 r. nr 154, poz. 792.

Wybór właściwego wariantu ewidencji i rozliczania kosztów ma ogromny wpływ na rzetelność ustalania wyniku finansowego. Wywiera to również istotny wpływ na zgodność ksiąg rachunkowych z nadrzędną zasadą rachunkowości, którą jest prawdziwy i rzetelny obraz jednostki. Jednostka gospodarcza dokonuje wyboru sposobu prowadzenia ewidencji i rozliczania kosztów, opierając się na nadrzędnych zasadach rachunkowości, o czym świadczy przyjęta polityka rachunkowości, której wyrazem jest zakładowy plan kont. W zakładowym planie kont jednostka prowadząca działalność gospodarczą dokonuje wyboru jednego spośród trzech sposobów ewidencji i rozliczania kosztów, do których można zaliczyć [Sokalski, 2002, s. 33]:

- ewidencjonowanie kosztów tylko w zespole 4 (według rodzaju) wraz z kontem 490 lub tylko w zespole 4 bez konta 490 (rozliczenie kosztów),
- prowadzenie ewidencji kosztów na kontach zespołu 5 (według miejsc powstawania),
- ewidencjonowanie kosztów zarówno w zespole 4, jak i 5.

3. Rezerwy jako narzędzie kreowania warunków rozwoju przedsiębiorstwa

W literaturze przedmiotu przedstawiany jest niekiedy pogląd, iż rezerwy należy uznać za istotne narzędzie kreowania stabilnego rozwoju jednostki gospodarczej. Pogląd ten jest całkowicie uzasadniony, choć wciąż mało eksponowany. Należy jednak podkreślić, iż rezerwy winny być utożsamiane nie tylko z narzędziem kreowania stabilnego rozwoju jednostki gospodarczej. Rozwój przebiega bowiem przede wszystkim w warunkach niestabilnych i przyjmuje postać niestabilną, skokową, zrównoważoną lub niezrównoważoną itp.

Według J. A. Schumpetera [1960, s. 132–133] rozwój polega przede wszystkim na wykorzystaniu istniejących zasobów w sposób odmienny, nowatorski, na wytworzeniu za ich pomocą nowych produktów, niezależnie od tego, czy zasoby rosną, czy też nie. Rozwój przejawia się więc w nowej kombinacji czynników produkcji, której istotą jest:

- wytwarzanie nowego produktu lub wprowadzenie na rynek towarów o nowych właściwościach,
- posłużenie się nową metodą produkcyjną,
- wejście na nowy rynek zbytu,
- pozyskanie nowych źródeł surowców,
- wprowadzenie zmian organizacyjnych.

Rozwój jest procesem ukierunkowanych przemian, przechodzenia do stanów lub form bardziej złożonych, wyższych lub pod określonym względem doskonalszych [*Wielka Encyklopedia...*, 1967 r., t. 10, s. 148]. Wzrost złożoności i zróżnicowania przedsiębiorstwa jest istotnym przejawem jego rozwoju [Gabrusewicz, 1992, s. 23]. Rozwój przedsiębiorstwa jest zaś długotrwałym i ukierunkowanym procesem zmian ilościowych i jakościowych, prowa-

dzącym od form lub stanów prostszych, mniej skomplikowanych do form lub stanów bardziej złożonych i zróżnicowanych, zasadniczo przekształcających strukturę wewnętrzną przedsiębiorstwa i sposób jego działania, a także jego położenie w otoczeniu [Gabrusewicz, 1992, s. 35]. Rozwój znajduje zatem swój wyraz nie tylko w przeobrażaniu wnętrza przedsiębiorstwa, ale również w jego interakcjach z otoczeniem.

J. Rokita wyraża pogląd, iż pojęcie rozwoju należy odnosić do procesu przebiegającego w czasie, w którym kolejne, następujące po sobie zmiany występują w sposób uporządkowany i utrzymują się względnie trwale [Fabiańska, Rokita, 1986, s. 11]. Oznacza to, że zmiany te dają się zaobserwować w dłuższym okresie.

Immanentną cechą rozwoju jest jego długofalowość. Rozwój nie jest więc zjawiskiem incydentalnym, lecz stanowi proces ukierunkowanych długo-okresowych przemian, charakteryzujących się względnie trwałymi znaczącymi przemianami skali, warunków, sposobów działania przedsiębiorstwa.

Kryterium, wyróżniające rezerwy jako narzędzie kreowania warunków rozwoju przedsiębiorstwa, łączy się w sposób bezpośredni z uznaniem rezerw za narzędzie służące ograniczaniu ryzyka gospodarczego oraz kształtowaniu wyniku finansowego jednostki gospodarczej. Co więcej, M. Gmytrasiewicz [2001, s. 9] wyraźnie podkreśla, iż rezerwy stanowią narzędzie prowadzenia przecznej polityki finansowej.

Przezorność pochodzi od łacińskiego słowa *prudentia*, oznaczającego pewnego rodzaju postawę lub zachowanie cechujące się przewidywaniem sytuacji niebezpiecznych, zagrażających komuś lub czemuś, jak również przewidywaniem przykrych konsekwencji pewnych działań i usiłowaniu uniknięcia ich lub zupełnego wyeliminowania [*Dictionnaire...*, 1987, s. 1279]. Można zatem stwierdzić, iż przezorna polityka finansowa to rodzaj polityki przedsiębiorstwa, który ma na celu poszukiwanie takiej kombinacji poziomu ryzyka i spodziewanych zysków, która umożliwiłaby — przy uwzględnieniu rezerw — przetrwanie i rozwój przedsiębiorstwa w jak najdłuższym czasie. Przezorność można zatem odnieść do zdolności przewidywania, ostrożności i rozważności w prowadzeniu działalności gospodarczej.

A. Szmerekietta [1999, s. 203] uznaje rezerwy za jeden z instrumentów systemu rachunkowości, które kształtują zakres finansowania wewnętrznego jednostki gospodarczej. Dodaje ona, iż rezerwy wpływają na rozwój przedsiębiorstwa również przez kształtowanie jego wiarygodności finansowej, a zwłaszcza rentowności, płynności oraz zdolności do pozyskiwania kapitałów zewnętrznych [Szmerekietta, 1999, s. 205]. Tym samym przedsiębiorstwa winny tak zarządzać swoimi finansami, by nie utracić zdolności płatniczej, co mogłoby doprowadzić do postawienia jednostki w stan bankructwa, a następnie upadłości.

Zdaniem A. Kardasza oraz P. Neumanna [1998, s. 66], wpływ wielkości utworzonych rezerw na rozwój przedsiębiorstwa wynika z możliwych rozbieżności występujących w czasie między poniesionym nakładem a utworzeniem

rezerwy. Gdy rozwiązywana rezerwa jest wyższa, to różnica zwiększa pozostałe przychody operacyjne, a tym samym wynik finansowy jednostki gospodarczej. Tym samym rezerwa posiada bezpośredni wpływ na zysk netto, osiągnięty przez przedsiębiorstwo. Należy podkreślić, iż zysk netto jest jednym z najważniejszych mierników działalności gospodarczej przedsiębiorstwa, a sposób jego tworzenia i podziału wpływa w istotny sposób na przetrwanie i rozwój przedsiębiorstwa, zwiększając jego wartość rynkową, oraz na zaspokojenie roszczeń różnych grup interesu, występujących w przedsiębiorstwie.

Zdaniem J. Chluski [2001, s. 91] jednostka gospodarcza w krótkim okresie może powstrzymać się od tworzenia rezerw, jednakże brak rezerw w długim horyzoncie czasowym może spowodować nawet utratę możliwości kontynuacji działalności gospodarczej. Autorka ta uważa, iż za niezwykle istotny element zmian polskiego prawa bilansowego należy uznać wprowadzenie podziału rezerw na rezerwy długo- i krótkookresowe [Chluska, 2002, s. 33]. Podział ten jest ważny z punktu widzenia stosowanej przez przedsiębiorstwo polityki rachunkowości. Podział rezerw na długo- i krótkoterminowe pozwala odbiorcom sprawozdań finansowych w sposób jednoznaczny ustalić okres, jaki przedsiębiorstwo wzięło pod uwagę, formułując i realizując zasady zabezpieczenia przed ryzykiem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej. Bez wątplenia utworzenie rezerw długookresowych stanowi swoistą długookresową asekurację, która ma na celu stabilizację i rozwój działalności przedsiębiorstwa w przyszłości.

Podsumowanie

Rezerwy można uznać za narzędzie, które ułatwia zarządowi jednostki gospodarczej realizację jednej z nadrzędnych zasad rachunkowości, jaką jest zasada kontynuacji działania. Przedsiębiorstwo, tworząc rezerwy, zapewnia sobie większe szanse przetrwania i rozwoju, aniżeli jednostka, która takich rezerw nie tworzy lub tworzy je w zbyt niskiej kwocie albo w okrojonym zakresie. Co więcej, tworzenie rezerw wpływa nie tylko na rozwój jednostki, ale przede wszystkim na jej stabilny rozwój, eliminując lub w dużym stopniu wykluczając możliwość pojawienia się zdarzeń, które w znaczącym stopniu mogłyby wpłynąć na powstanie zakłóceń w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa. Tworzenie rezerw wpływa także na możliwość osiągnięcia przez przedsiębiorstwo przewagi konkurencyjnej na rynku wówczas, gdy dysponuje atutami cenionymi przez rynek. W ocenie przewagi konkurencyjnej należy poszukiwać zarówno kluczowych czynników sukcesu, jak i stopnia ich opanowania przez konkurentów. Przedsiębiorstwo musi bowiem analizować zmiany otoczenia, aby rozpoznawać, w jakim kierunku ewoluują zewnętrzne i wewnętrzne czynniki przewagi konkurencyjnej oraz jak się zmieniają ich wagi [Dobiegała-Korona, Kasiewicz, 1999, s. 38]. Rozpoznanie i ocena tych czynników może stanowić ważną podstawę kształtowania wielkości, struktury i sposobów tworzenia rezerw przez przedsiębiorstwo.

Bibliografia

- Bednarski L., Gierusz J. (red.), 2001, *Rachunkowość międzynarodowa*, PWE, Warszawa.
- Bury A., Czechowska I., Mikulski H., Pastusiak R., Pomykalska B., Wypych M., 1996, *Finanse przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Absolwent, Łódź.
- Chluska J., 2002, *Rachunek kosztów jako element polityki rachunkowości jednostek gospodarczych*, „Monitor Rachunkowości i Finansów” nr 11.
- Chluska J., 2001, *Wpływ rezerw na wynik finansowy jednostki gospodarczej w krótkim okresie*, materiały konferencyjne *Zarządzanie kosztami w przedsiębiorstwach w aspekcie integracji Polski z Unią Europejską*, Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa.
- Dictionnaire du français*, 1987, Hachette.
- Dobiegała-Korona B., Kasiewicz S., 1999, *Budowanie przewagi konkurencyjnej w przedsiębiorstwie*, materiały konferencyjne pod red. R. Borowieckiego *Wyzwania rozwojowe a restrukturyzacja przedsiębiorstw*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Warszawa-Kraków.
- Drucker P. F., 1976, *Skuteczne zarządzanie*, PWN, Warszawa.
- Fabiańska K., Rokita J., 1986, *Planowanie rozwoju przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.
- Gabrusewicz W., 1992, *Rozwój przedsiębiorstw przemysłowych i jego ocena w gospodarce rynkowej*, Zeszyty Naukowe — seria II, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań.
- Gmytrasiewicz M., 1999, *Rezerwy w rachunkowości i w prawie podatkowym*, „Poradnik Księgowego” nr 6, czerwiec.
- Gmytrasiewicz M., 2001, *Rezerwy w rachunkowości*, Difin, Warszawa.
- Gmytrasiewicz M., Karmańska A., Olchowicz I., 1996, *Rachunkowość finansowa*, część I, Difin, Warszawa.
- Haus B., 2000, *Przekroje ryzyka w przedsiębiorstwie*, materiały konferencyjne *Zarządzanie finansami. Współczesne tendencje w teorii i praktyce* pod red. D. Zarzeckiego, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- Jaklik A., 1992, *Rachunkowość bankowa*, Skierniewice.
- Kamiński R., 2002, *Polityka bilansowa kształtowania aktywów i pasywów*, „Rachunkowość — poradnik praktyczny” nr 4.
- Kardasz A., Neumann P., 1998, *Rezerwy w rocznej sprawozdawczości finansowej według IV Wytycznej EWG*, „Rachunkowość” nr 8.
- Schumpeter J. A., 1960, *Teoria rozwoju gospodarczego*, Warszawa.
- Skoczylas W., 2002, *Sprawozdawczość finansowa jako podstawa dla identyfikacji ryzyka działalności gospodarczej*, w: *Zarządzanie finansami. Klasyczne zasady — nowoczesne narzędzia* pod red. D. Zarzeckiego, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
- Sokalski J., 2002, *Koszty rodzajowe w przedsiębiorstwie produkcyjnym*, „Serwis FK” nr 8 (358).
- Szmerekieta A., 1999, *Rezerwy w polityce stabilnego rozwoju przedsiębiorstwa*, materiały konferencyjne *Perspektywy rozwoju rachunkowości, auditingu i analizy finansowej*, Uniwersytet Gdański, Sopot.
- Ustawa z dnia 1 grudnia 1995 r. o wpłatach z zysku przez jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, DzU z 1995 r. nr 154, poz. 792.
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych, DzU z 1995 r. nr 154, poz. 791.
- Varian H. R., 1997, *Mikroekonomia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, 1967, PWN, Warszawa.

Abstract Reserve Function in Enterprise

A

Reserves occupy an important place and play a big part at the enterprise's financial management system. Problem of reserves also belongs to principle matter of strategic management—they express through creating the enterprises competitive position.

Reserves fulfill many of various functions in the enterprises. Reserves permit to avoid the risk accompanying the economic activity of each enterprise; they create to the firm a chance of effective development and opportunities of protection of owners' business.

Many enterprises are interested with the income stability and the survival in the capital market. The reserves can be then the insurance against the economic threats and risk. Therefore, the reserves are more and more perceived as a symptom of financial enterprise's protection.

Książki nadesłane

Ekonomiczne aspekty integracji europejskiej, pod redakcją Jørgena Druda Hansena, Oficyna Wydawnicza, Kraków 2003, s. 295. Autorzy: Jørgen Drud Hansen, Jan Guldager Jørgensen, Teith Lüthje, Finn Olesen, Philipp J. H. Schröder, Morten Skak.